

Харківська державна академія культури
Кафедра інформаційних технологій

Комп'ютерна етика

Робоча програма навчальної дисципліни

Освітня програма
Інформаційна та документаційна діяльність

спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
першого (бакалаврського) рівня освіти

спеціалізація Інформаційна та документаційна діяльність

факультет Соціальних комунікацій

Розробник: Філіпова Л.Я., професор кафедри інформаційних систем,
доктор педагогічних наук, професор

Харків, 2020

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Обов'язкова	
	Напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво		
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	Рік підготовки:	
		1-й	
		Семестр	
	Спеціалізація <u>Інформаційна та документаційна діяльність</u>	2-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 аудиторних – 34 самостійної роботи студента – 56 2 семестр.	Ступінь: бакалавр	20 год.	
		Семінарські	
		14 год.	
		Самостійна робота	
		56 год.	
		Вид контролю: іспит 2 сем.	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання — 34/56.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

"Комп'ютерна етика" — курс навчального комплексу професійно-орієнтованих дисциплін. Предмет вивчення — морально-етичні та правові основи використання інформаційно-комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій в суспільному житті.

Мета навчальної дисципліни – ознайомлення студентів із морально-етичними та правовими нормами поведінки в комп'ютерно-мережевому середовищі для усіх суб'єктів інформаційного суспільства.

Завдання навчальної дисципліни:

- сприяти оволодінню знаннями морально-правових норм професійної, інформаційної та комп'ютерної етики;
- опанувати практичними навичками використання етичних норм та принципів моральних кодексів не тільки комп'ютерних професіоналів, а й усіх користувачів комп'ютерних систем і мереж;
- усвідомлено використовувати морально-правові норми комп'ютерної етики в сфері інформаційно-документної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни випускник повинен володіти такими **спеціальними** (фаховими, предметними) **компетенціями** в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи:

- здатність підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації;
- здатність використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві технології для вирішення завдань спеціальності;
- здатність аналізувати закономірності функціонування інформаційних потоків та електронних даних;
- здатність використовувати прикладні соціокомунікаційні технології в умовах сучасної інформаційно-технологічної інфраструктури;
- здатність забезпечувати функціонування веб-сайтів у мережі Інтернет на основі дотримання морально-етичних та правових основ поведінки.

Програмні результати навчання:

- володіти знаннями з теорії і практики інформаційної діяльності щодо впровадження та використання комунікаційних технологій у соціальних системах, мультимедійного забезпечення інформаційної діяльності, технологій веб-дизайну та веб-маркетингу;
- застосовувати сучасні методики і технології автоматизованого опрацювання інформації, формування та використання електронних інформаційних ресурсів та сервісів;
- володіти знаннями з теорії та практики управління інформаційними процесами в діяльності інформаційно-документних установ;
- застосовувати знання та навички користування сервісними програмами, пошуковими системами та інформаційними ресурсами інтернет-мережі;
- використовувати різні комунікативні технології, зокрема електронні комунікації, для ефективного спілкування на професійному, науковому та соціальному рівнях на засадах толерантності, діалогу і співробітництва.

Засобами оцінювання результатів навчання є:

- іспит;
- тестування (проміжне, підсумкове);
- доповіді та реферати;
- виступи на семінарських заняттях.

Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ НОРМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЕТИКИ

Тема 1. Основи професійної етики

Взаємозв'язок та співвідносини теоретичної, прикладної (практичної) та професійної етики. Сутність прикладної етики. Поняття прикладної етики як особливого різновиду етики. Взаємовідносини прикладної та професійної етики.

Професійна етика: історія походження, зміст. Поняття професійної етики. Характеристика напрямів розвитку професійної етики. Розуміння змісту професійної етики як сукупності вимог професії, як установлення свого роду внутрішнього стандарту, еталону поведінки даних професіоналів. Поняття видів професійної етики. Значення професійних моральних норм — правил, зразків, порядку внутрішньої саморегуляції особистості на основі етичних ідеалів. Характеристика основних видів професійної етики та специфічних вимог в області моралі (лікарська етика, судова етика, військова етика, педагогічна етика, екологічна етика, комп'ютерна етика, етика вченого, актора, художника, підприємця, інженера і т. ін.).

Професійні етичні кодекси як основа змісту професійної етики, їх зміст, мета та значення. Виникнення перших професійно-етичних кодексів. Відображення в професійних етичних кодексах тих моральних норм та правил, які притаманні членам саме цієї професії, а не тих стандартів, що додаються до неї зовні.

Тема 2. Комп'ютерна етика: вступ в проблематику

Етико-правовий простір інформаційно-комп'ютерних технологій: загальна характеристика. Розвиток етико-інформаційного напрямку: комп'ютерна етика, інформаційна етика, кіберетика.

Поняття «комп'ютерна етика» та його синонімічні поняття: «етика Інтернет», «віртуальна етика» (або кіберетика), «мережевий етикет», «нетикет», «webethics». Визначення узагальнюючого поняття «комп'ютерна етика» як різновиду професійної етики.

“Піонери” комп'ютерної етики у 80-і р. XX в.— Джеймс Мур, Дебора Джонсон, Дж.Снеппер, Л.Ллойд, У.Бетчел, Джулія ван Дюн та ін. Розуміння комп'ютерної етики як складного динамічного поля досліджень. Аналіз досліджень та публікацій Джеймса Мура про комп'ютерну етику. Значення книги Дебори Джонсон «Комп'ютерна етика» для формування комп'ютерної етики як навчальної дисципліни в США та інших країнах світу.

Передумови, зміст та значення першого кодексу комп'ютерної етики (США, 1979). Американський досвід з розробки основи кодексів комп'ютерної етики. Характеристика моральних норм, що базуються на дотриманні чотирьох головних моральних принципів: privacy (таємниця особистого життя), accuracy (точність), property (приватна власність) и accessibility (доступність).

Значення кодексів етики Асоціацій розробників інформаційних технологій, менеджерів інформаційних технологій, користувачів інформаційних технологій, сертифікованих комп'ютерних професіоналів (США). Кодекси комп'ютерної етики для викладачів вищих та середніх шкіл як основа для створення та впровадження спеціальних навчальних курсів (США, Німеччина); як механізм для освіти (контролю над новими правилами та стандартами). Рекомендації Міжнародної федерації з інформаційних технологій (IFIP) щодо прийняття національних кодексів комп'ютерної етики усім державам світу на базі етичних стандартів з урахуванням місцевих культурних і етичних традицій.

Тема 3. Інформаційна етика. Етика Інтернету.

Поняття інформаційної етики як філософської основи комп'ютерної етики; значення праць англійського вченого Лучано Флориди.

Термін кіберетика та кіберпростір в художніх творах письменників-фантастів (Вільям Гібсон).

Особливості етичних норм для користувачів мережі Інтернет, правила «нетикету» (похідне від англ. net — мережа та etiquette — етикет). Напрями досліджень етичних, моральних та правових аспектів використання міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет: їх актуальність та значення для розвитку сучасного суспільства. Проблеми протиріччя між позитивним впливом нових можливостей користування інформацією з мережі та негативними наслідками; можливі шляхи їх вирішення. Розробка гуманітарних проблем користування Інтернет: антисоціальна поведінка; регулювання відносин; саморегуляція етичних норм у комп'ютерно-комунікаційному середовищі.

Значення положень освітньої політики в сфері інформатизації суспільства, яка має поєднувати багатий потенціал інформаційних та телекомунікаційних технологій та збереження культурної спадщини (національні традиції, культурні цінності та норми) кожного народу світового співтовариства. Зарубіжний освітній досвід: США, Німеччина, Росія.

Тема 4. Професійні етичні норми та правила для «комп'ютерних професіоналів»: типи взаємовідносин

Поняття «комп'ютерних професіоналів» як узагальнююче для таких категорій учасників комп'ютерних взаємовідносин в мережі, як: програмісти, системні аналітики, системотехніки, оператори, інформаційні працівники (посередники), продавці комп'ютерного устаткування, а також і користувачі продуктів інформаційно-комп'ютерних технологій.

Характеристика типів взаємовідносин комп'ютерних професіоналів з такими категоріями, як: роботодавці; клієнти; колеги по професії; громадськість. Моральні основи взаємовідносин «роботодавець — комп'ютерний професіонал»: їх характеристика. Значення наявності контрактних взаємовідносин та усвідомленого обмеження автономності. Аналіз поняття «лояльність» (Марсія Барон), наслідки: позитивні (добрі, дружні взаємовідносини) та негативні (нечесність, відсутність здорового глузду, безвідповідальність). Моральні основи взаємовідносин «клієнт—комп'ютерний професіонал»: їх характеристика. Значення контрактних відносин, довіри, чесності, компетентності. Моральні основи взаємовідносин «суспільство — комп'ютерний професіонал»: їх характеристика. Поняття соціального контракту. Співвідношення між професійними знаннями та відповідальністю. Моральні основи взаємовідносин «професіонал — професіонал»: їх характеристика. Значення дотримання певних стандартів поведінки; відповідальності, чесності, прагнення уникнути конфлікту професійних та особистих інтересів, довіри, тощо.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТИКИ КОМП'ЮТЕРНИХ СПІВВІДНОСИН

Тема 5. Інформаційно-правові основи регулювання комп'ютерних співвідносин. Інформаційні злочини.

Інформаційні та комп'ютерні злочини: загальна характеристика, зміст, наслідки.

Поняття інформаційних злочинів. Характеристика інформаційних правовідносин як таких, що виникають при умовах: формування та використання інформаційних ресурсів на основі створення, збору, обробки, збереження, пошуку, розповсюдження та надання користувачеві інформації і документів; створення та використання інформаційних технологій та засобів їх забезпечення; захисту інформації та прав суб'єктів, що беруть участь в інформаційних процесах. Поняття об'єкта та предмета інформаційних злочинів. Характеристика загального об'єкта інформаційних злочинів — правовідносин в інформаційній сфері (або інформаційних правовідносин). Характеристика родових об'єктів: особистість, сфера економіки, суспільна безпека і суспільний порядок, державна влада. Характеристика безпосереднього об'єкта інформаційних злочинів.

Основні групи інформаційних злочинів за родовим об'єктом: проти особистості; в сфері економіки; проти суспільної безпеки і суспільного порядку; проти державної влади; проти миру та безпеки людства, їх характеристика.

Тема 6. Комп'ютерні злочини в мережі Інтернет: правова оцінка, засоби їх попередження та запобігання

Комп'ютерні злочини: правова характеристика. Поняття комп'ютерних злочинів як передбачених кримінальним законом суспільно небезпечних дій, у яких комп'ютерна інформація є об'єктом злочинного зазіхання. Характеристика предмету або знаряддя злочину (комп'ютерна інформація, комп'ютер, комп'ютерна система або комп'ютерна мережа). Поняття комп'ютерної інформації.

Характеристика різновидів комп'ютерних злочинів. Дві основні категорії: 1) злочини, зв'язані з втручанням у роботу комп'ютерів і 2) злочини, що використовують комп'ютери як необхідні технічні засоби. Правова характеристика неправомірного доступу до комп'ютерної інформації; створення, використання і поширення шкідливих програм для комп'ютерів; порушень правил експлуатації комп'ютерів, комп'ютерних систем або мереж.

Способи здійснення комп'ютерних злочинів; їх класифікація і характеристика основних груп. Поняття «інформаційної війни».

Відповідальність та законність в мережі. Попередження комп'ютерних злочинів: міжнародний досвід. Основні групи мір попередження комп'ютерних злочинів: правові, організаційно-технічні та криміналістичні. Загальна характеристика розслідування злочинів у сфері комп'ютерної інформації.

Законодавчі міри боротьби з комп'ютерними злочинами: досвід США та інших країн. Досвід України з боротьби з комп'ютерними злочинами.

Тема 7. Етико-правові проблеми охорони інтелектуальної власності та авторського права в мережі Інтернет

Загальна характеристика інформаційного права як сукупності правових норм, що регулюють суспільні відносини, зв'язані з інформацією. Поняття інформаційного права в широкому і вузькому змісті. Характеристика галузей права, дві групи - класичні (карне, цивільне, конституційне право) і комплексні або інтегральні. Інформаційне право як сукупність норм, що відносяться до класичних галузей, об'єднаних специфікою об'єкта свого впливу - інформаційних відносин. Загальна характеристика джерел права — документів різного походження і різної юридичної чинності. Minimum minimum для інформаційного права — нормативні акти: конституція, закони, укази президента, постанови уряду; а також міжнародні конвенції.

Зміст, мета та значення договорів Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) для широкомасштабного та законного розповсюдження творів і записів у Інтернеті; для рішення питань дотримання авторських прав у нових цифрових технологіях.

Правовий простір комп'ютерних технологій: захист авторських прав в мережі Інтернет. Основні проблеми авторського права та захисту інтелектуальної власності у мережі, їх залежність від систем національного законодавства (досвід США). Характеристика чотирьох основних принципів оцінки легітимного використання електронної публікації в мережі, захищеної авторським правом. Значення повідомлень про захист авторських прав в електронних публікаціях у мережі.

Особливості впливу комп'ютерних мереж на умови передачі інформації; створення нових інформаційних цінностей у мережі— продуктів і послуг інтелектуальної власності, можливість відбору інформації, присутність інших людей і спілкування з ними, гарантія аутентичності. Основні типи об'єктів інтелектуальної власності в мережі: промислові, комерційні і художні роботи, комп'ютерні програми, «гарячі» назви (brand name), торговельні марки тощо. Комп'ютерні програми як носії цінних послуг: допомога, консультації, навчання, програмування й усунення помилок.

Специфіка етико-правових проблем авторського права в дистанційній освіті: політика захисту авторського права та інтелектуальної власності; програмне забезпечення курсів та проблеми їх ліцензування; загальні проблеми авторського права.

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	інд	с.р.		л	п	с	інд	с.р.
Розділ 1. Морально-етичні норми комп'ютерної етики												
Тема 1. Основи професійної та прикладної етики	10	2	-	2	-	6						
Тема 2. Комп'ютерна етика: вступ в проблематику.	14	2	-	2	-	10						
Тема 3. Інформаційна етика. Етика Інтернет.	12	2	-	-	-	10						
Тема 4. Професійні етичні норми та правила для «комп'ютерних професіоналів»: типи взаємовідносин	16	4	-	2	-	10						
Разом за розділом 1	52	10	-	6	-	36						
Розділ 2. Правове регулювання етики комп'ютерних співвідносин												
Тема 5. Інформаційно-правові основи регулювання комп'ютерних співвідносин. Інформаційні злочини	11	4	-	2	-	5						
Тема 6. Комп'ютерні злочини в мережі Інтернет: правова оцінка, засоби їх попередження та запобігання	11	2	-	4	-	5						
Тема 7. Етико-правові проблеми охорони інтелектуальної власності та авторського права в мережі Інтернет	16	4	-	2	-	10						
Разом за розділом 2	38	10	-	8	-	20						
Усього годин	90	20	-	14	-	56						

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Професійна етика: основні питання.	2
2	Комп'ютерна етика як дослідницький напрям і навчальна дисципліна. Значення кодексів комп'ютерної етики.	2
3.	Зміст та значення понять «Інформаційна етика» та «Етика Інтернет».	2
4.	Інформаційні та комп'ютерні злочини: відповідальність та законність	4
5.	Авторське право та інтелектуальна власність в Інтернеті: проблеми охорони	2
	Разом	12

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні поняття професійної та прикладної етики	6
2	Поняття та визначення комп'ютерної етики	10
3	Поняття та визначення інформаційної етики та Інтернет-етики	10
4	Професійно-етична оцінка головних типів відносин для «комп'ютерних професіоналів»	10
5	Основні поняття інформаційних злочинів, засобів їх запобігання	5
6	Основні поняття комп'ютерних злочинів, засобів їх профілактики та запобігання	5
7	Правовий простір мережі Інтернет: захист авторських прав та інтелектуальної власності	10
	Разом	56

Методи навчання

Навчання складається з комбінації лекцій, семінарів та самостійної роботи студентів. Використовуються методи: проблемного навчання (проблемні ситуації та обговорення шляхів їх вирішення); групові дискусії на семінарських заняттях; елементи дистанційного навчання (використання методичних рекомендацій та завдань у електронному форматі зі зворотнім зв'язком через електронну пошту) та інші.

Форми контролю

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі іспиту. Передбачено рубіжні етапи контролю у формі поточного письмового тестування за 2-ма розділами, усного опитування, якості виконання семінарських завдань та самостійної роботи студентів.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Розділ 1 (поточне тестування)					Розділ 2 (поточне тестування)				Підсумковий контроль-тестування ЗАЛІК	Сума
1				K3-1	2			K3-2	20	100
25				20	15			20		
T1.	T2.	T3.	T4.		T5.	T6	T7.			
5	5	5	10		5	5	5			

Розподіл балів за формами контролю:

відвідування лекційних занять – 5 балів;

відповідь та доповідь на семінарському занятті — 5 балів;

рубіжний контроль-контрольні завдання (КЗ) — 20 балів;

реферат — 5 балів;

звіт про самостійну роботу — 5 балів;

підсумковий контроль — 20 балів.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю:

залік— від 60 до 90 балів.

Шкала оцінювання знань: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

- навчальний посібник,
- навчально-методичні матеріали до курсу
- нормативні документи
- інтернет-ресурси

Рекомендовані джерела інформації

1. Johnson Deborah G. Computer Ethics. 2nd ed. New Jersey: Prentice-Hall, Inc. Upper Saddle River, 1994. 181 p.
2. Филиппова Л.Я., Зеленецкий В.С. Компьютерная этика: учеб. пособие. Х., 2006. 210 с.
3. Філіпова Л. Я. Комп'ютерна етика: навчально-методичні матеріали до курсу / ХДАК. Харків: ХДАК, 2004. 23 с.
4. Філіпова Л. Я. Комп'ютерна етика, інформаційна етика та кіберетика: сутність та співвідношення понять // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти та практики: матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф. / Держ. академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, ДАККМ, 2009. С.137-140.
5. Філіпова Л. Я. Морально-етичні заходи запобігання інформаційній небезпеці в Інтернеті // Вісник Книжк. Палати. К., 2013. №. 3. С. 42-44.
6. Філіпова Л.Я. Морально-етичні та правові проблеми в комп'ютерній мережі Інтернет: освітній аспект// Культура України: зб. наук. пр. Вип. 14. Мистецтвознавство. Філософія. Х.: ХДАК, 2004. С.29- 39.
7. Погорецький М.А. Навчальний посібник «Комп'ютерна етика» - важливий крок на шляху правового регулювання етики комп'ютерних відношень в Інтернет-середовищі// Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2007. №15. С. 235- 238.
8. Фоменко І. Роль комп'ютерної етики в сучасних інформаційно-документних комунікаціях // Вісник Книж. палати. 2007. №4. С.17-18.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури (<http://lib-hdak.in.ua/>)
2. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка (<http://korolenko.kharkov.com/>)
3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>)
4. Інтернет-ресурси.